

De Idealenfabriek

Een nieuwe activiteit van Stichting Utopa
in Wageningen, Leiden en Amsterdam

De utopie lijkt opnieuw in de belangstelling te staan. En dat hangt natuurlijk niet alleen samen met het feit dat ruim vijfhonderd jaar geleden de uitgave van Utopia van Thomas More in Leuven van de pers rolde. In de Idealenfabriek wil Stichting Utopa haar utopische idealen uitdragen door wisselende thema's aan de orde te stellen middels een tijdschrift, discussies, maaltijden, tentoonstellingen en publicaties. De Idealenfabriek wil uitvoerig en gedegen complexe problematieken van alle kanten belichten en zo de samenleving een stukje verbeteren.

UTOPISCHE IDEALEN, GELOOF IN IETS BETERS

Utopische idealen zijn sinds het einde van de vorige eeuw steeds meer op de achtergrond geraakt. Utopisten waren dromers. De kans op realisering van die dromen was gering, zeer gering. De plaats van deze utopische idealen werd in toenemende mate ingenomen door

eigenbelang, cynisme, negativisme en pessimisme. Men vond het steeds minder noodzakelijk om zich met idealisme in te zetten voor sociaal-maatschappelijke en politieke verbeteringen, wanneer die niet het individu centraal stelden. Toch is idealisme daarop een van de beste antwoorden. Het gaat er niet zozeer om onze idealen per se ten koste van alles gerealiseerd te zien, maar utopische idealen doen ons en onze medeburgers geloven dat er andere en betere mogelijkheden zijn. Utopische idealen wijzen de weg. Het proberen onze samenleving te verbeteren is alleen al de moeite waard. We hoeven niet altijd bij de pakken neer te zitten. Utopische dromen geven hoop. Hoop op een betere toekomst. Een betere toekomst voor onszelf, voor onze kinderen en voor onze aarde.

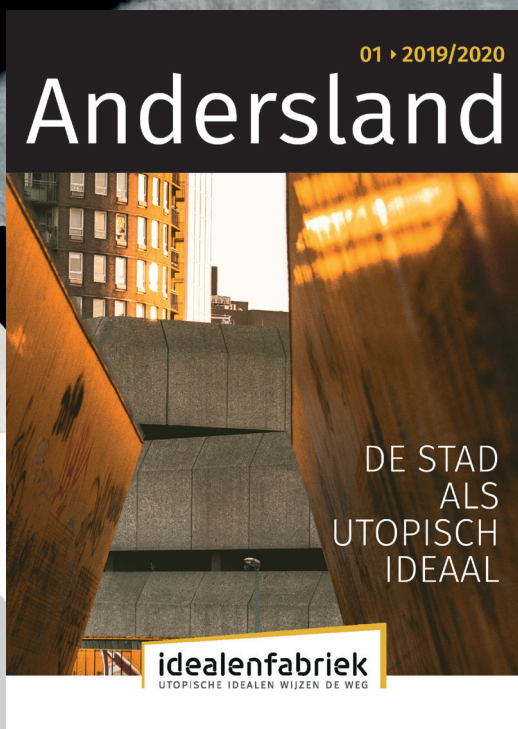
LOEK DIJKMAN

Voorzitter Stichting Utopa

idealenfabriek
UTOPISCHE IDEALEN WIJZEN DE WEG

HET NIEUWE GRATIS TIJDSCHRIFT ANDERSLAND

Stichting Utopa maakt uit principe geen gebruik van sociale media. We hebben gekozen voor een uitvoerige communicatie via ons nieuwe tijdschrift Andersland. In dit tijdschrift worden de onderwerpen van de Idealenfabriek ingeleid en van verschillende kanten belicht en verdiept. De toezending is gratis.

INHOUD ANDERSLAND: 1

Peter Altena	Utopie als 18de-eeuws spel in Zwolle en Deventer
Erik de Bom	De (on)mogelijkheid van de utopie
Koos Bosma	Berlage / Pantheon der mensheid
Loek Dijkman	Nagele
Charlotte van Emstede	Justus van Effencomplex
Eliane van den Ende	De nestwarmte van Godin
Maarten Hajer	De stad als utopie
Hilde Heynen	Constant / New Babylon
Len de Klerk	Corbusier / Le Voisin
Floor Milikowski	Het bruist buiten de binnenstad
Hans Valkhoff	Frederik van Eeden en Nescio
Frank Wassenberg	De Bijlmer

HET DEBAT IN AMSTERDAM, LEIDEN EN WAGENINGEN

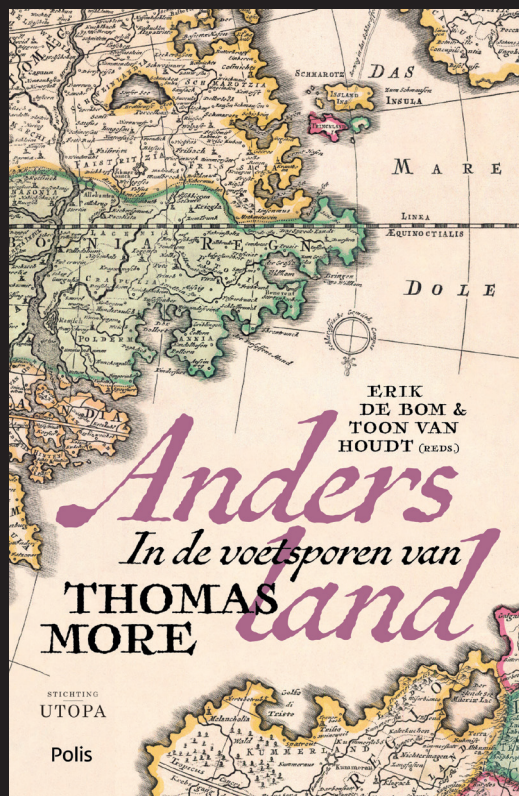
De activiteiten van de Idealenfabriek vinden plaats op drie locaties van Utopa: het Orgelpark in Amsterdam, het Utopa-Weeshuis in Leiden en Beeldengalerij Het Depot in Wageningen. Publiek zal op elke locatie een aantal malen per jaar worden uitgenodigd om onder leiding van een gespreksleider in discussie te gaan met wetenschappers, schrijvers, journalisten, kunstenaars, filmers, fotografen, muzikanten, bestuurders, politici en burgers over de artikelen in Andersland. Die discussies kunnen gepaard gaan met tentoonstellingen, kunst, muziek of met een gezamenlijke maaltijd.

DISCUSSIES OP DE NIEUWE WEBSITE VAN DE IDEALENFABRIEK

De verslaglegging van de discussiebijeenkomsten wordt via de website van de Idealenfabriek openbaar gemaakt. Nieuwe utopieën en ideeën kunnen door Utopa worden ondersteund.

VOORJAAR 2019 HET EERSTE THEMA VAN DE IDEALENFABRIEK: DE STAD ALS UTOPISCH IDEEAAL.

Niet alleen bij utopisten heeft de stad, als woon- en leefgebied, altijd in de belangstelling gestaan. Ook stedenbouwkundigen en architecten hebben de stad altijd als een boeiend onderwerp gezien en gepoogd de bouw van die steden aan te passen aan de toekomst. Hun ideeën waren gestoeld op filosofische inzichten van leven en samenleven, op het mensbeeld en de technische mogelijkheden van dat moment.

GRATIS WELKOMSTGESCHENK

Idealisten die zich aanmelden bij de Idealenfabriek ontvangen het boek Andersland: In de voetsporen van Thomas More*, ter waarde van € 24,95, gratis als welkomstgeschenk (zolang de voorraad strekt).

* Andersland, In de voetsporen van Thomas More. Ter gelegenheid van de start van de Idealenfabriek is het boek opnieuw herdrukt. Tweede druk 2018, uitgave Polis en Stichting Utopa.

WORD OOK
IDEALIST
EN MELD JE
AAN OP
WWW.IDEALENFABRIEK.NL

GEEN IDEALISME, MAAR BOEKHOUDEN

In het boek *Andersland* schrijven Erik de Bom en Toon van Houdt: “In de huidige samenleving en cultuur lijkt er voor utopisch denken en handelen, voor het dromen en het streven naar een ideale wereld nauwelijks of geen plaats meer. ‘We zijn allemaal socialist’, zo luidde aan het eind van de negentiende eeuw een populaire uitspraak onder politici. Een uitspraak waarmee ze – geestdriftig of schamper – te kennen gaven dat ze ongeacht hun politieke voorkeur of strekking tot op zekere hoogte allemaal utopisten waren: mensen die zich (moesten) inzetten voor een betere, rechtvaardigere wereld voor iedereen, mensen die door hun politieke inspanningen de droom van een gelukkige maatschappij stukje bij beetje dichterbij brachten. Utopisch denken en politiek handelen gingen moeiteloos samen. Het devies van onze tijd luidt heel anders. ‘We zijn allemaal boekhouder’, zo lijken hedendaagse politici ons, vermanend of verontschuldigd, voor te houden. Het devies vormt meteen een pijnlijk passend grafschrift voor elke vorm van utopische politiek, voor politiek gericht op een betere, ja zelfs ideale wereld, misschien wel voor politiek tout court. Het politieke bedrijf lijkt grotendeels te zijn gereduceerd tot een kwestie van ‘goed bestuur’, dat zelf een eufemisme lijkt te zijn voor... dorre boekhoudkunde. De begroting in orde brengen, de inflatie onder controle houden en als het even kan de economie een luttele procent doen groeien – veel verder schijnt de ambitie van de huidige beleidsmakers niet te reiken. Daarmee is de band tussen utopie en politiek welhaast volledig doorgeknipt; utopisme overleeft, kán nog slechts overleven in de marge van het politieke bestel, onder ietwat wereldvreemde intellectuelen, onder kunstenaars die misschien wel spraakmakend zijn maar hoe dan

ook vreemd en zonderling blijven. [...]

Thomas More en Erasmus vertellen beiden al lachend een ongemakkelijke maar pertinente waarheid: het kan anders, het moet beter. Utopia bestaat, de zoektocht loont. De reis erheen is moeilijk, maar niet onmogelijk. Ze vergt grote verbeeldingskracht en koppige volharding. [...] Utopie als tegenwicht tegen de politiek van boekhouders dus.”

HOOP OP VERANDERING

Thomas de Creus publiceerde een essay in hetzelfde boek: “De hedendaagse Utopie. Van gevaar tot noodzaak”. Hij schrijft: “Ook op meer praktisch niveau – dat van het concrete handelen – manifesteert het utopische verlangen zich opnieuw. Steeds meer mensen experimenteren met nieuwe manieren van samenleven, van produceren en consumeren. Denk hierbij aan de praktijken van ‘cohousing’, stadstuinieren, (energie)coöperaties of auto-delen: ze drukken de hoop op een andere samenleving uit. Uiteraard zullen deze en andere kleine, lokale initiatieven de wereld als zodanig niet veranderen. Maar dat is nog geen reden om er schamper over te doen. Want de hoop en het verlangen die eraan ten grondslag liggen maken het wél mogelijk de wereld te veranderen. En gezien de vele grenzen waar we vandaag de dag op botsen is dat geen loos verlangen meer, maar zonder meer een bittere noodzaak.”

VAN WILDE UTOPISCHE GEDACHTEN NAAR HET GEWONE LEVEN

Gregory Claeys vat de discussie over het Utopisme in het boek *Andersland* als volgt samen: “Vast staat in elk geval dat de utopische experimenten in de afgelopen tweehonderdvijftig jaar een voorhoederol hebben gespeeld bij de ontwikkeling van een aantal trends die zich later in de samenleving hebben doorgezet. Een vrijere houding tegenover geslacht, seksualiteit en het kerngezin, aandacht voor het milieu, een meer coöperatieve organisatie van de economie – ze bepaalden wezenlijk het utopische denken en doen van de moderne tijd. Sociale rechtvaardigheid, universele rechten, grotere gelijkheid – het zijn kernthema’s die vaak eerst in een utopische vorm werden gegoten. Vele idealen die in de negentiende eeuw nog als wilde ‘utopische’ gedachten werden afgeschilderd, gingen in de loop van de twintigste eeuw inherent deel uitmaken van het gewone leven van de gewone mensen.”

ERIK DE BOM (1983) *is als historicus en politiek theoreticus verbonden aan het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte van de KU Leuven*

TOON VAN HOUDT (1966) *is als classicus en cultuurhistoricus verbonden aan de KU Leuven*

THOMAS DE CREUS (1984) *is historicus en doctor in de filosofie*

GREGORY CLAEYS (1953) *is professor in de geschiedenis van het politieke denken aan de University of London*

STICHTING UTOPA, EEN UTOPIE

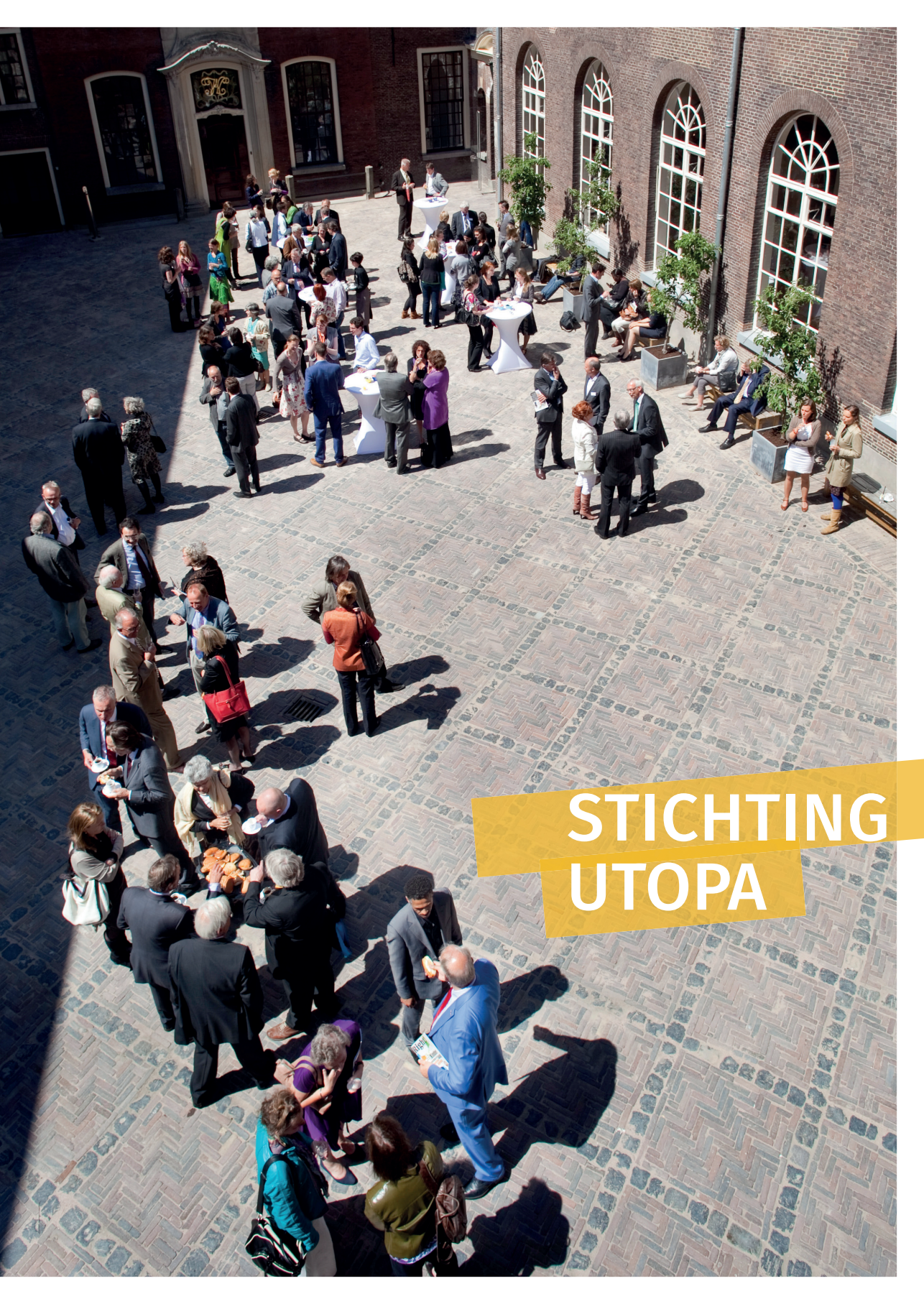
De naam van Stichting Utopa roept natuurlijk associaties op met Utopia, het in 1516 door Thomas More gepubliceerde boek waarin hij een volmaakt gelukkige staat beschreef.

Een utopie... Na Thomas More volgden er nog vele utopisten, ook in Nederland. Ondanks de verschillen van inhoud hadden alle utopieën door de eeuwen heen betrekking op de relatie van de mens tot zijn omgeving, op de verhouding van mens tot mens, van de mens tot de natuur en van de mens tot zijn werk. In het perspectief van deze verhoudingen is Stichting Utopa werkzaam waarbij het historisch besef steeds een terugkerend element is.

Binnen verschillende aandachtsgebieden kiest de stichting voortdurend segmenten die extra aandacht en ondersteuning behoeven. Waar mogelijk ondersteunt de stichting educatieve activiteiten die een verband hebben met de geselecteerde aandachtsgebieden.

DE MISSIE VAN STICHTING UTOPA EN HAAR UTOPISCHE IDEALEN

Stichting Utopa ontleent haar naam aan de Topa-Groep. Een groep bedrijven die internationaal actief is op het gebied van verzendverpakken, met een eigen instituut gericht op onderzoek en scholing. De stichting werd in 1988 opgericht en bezit vanaf dat jaar alle aandelen van de Topa-Groep. De inkomsten van de stichting bestaan onder andere uit de dividenden die de stichting op dit aandelenbezit ontvangt. Hoezeer de Stichting Utopa en de Topa-Groep door de eigendomsverhouding ook met elkaar zijn verbonden, de commerciële zeggenschap over de Topa-Groep berust niet bij de stichting. De samenhang tussen Stichting Utopa en de Topa-Groep is als bij een munt: twee zijden die elkaar niet zien maar toch bij elkaar horen. Twee verschillende gezichten die samen een eenheid vormen.

**STICHTING
UTOPA**

EEN VISIE

De belangrijkste beweegreden van de toenmalige eigenaar van de Topa-Groep, Loek Dijkman, om in 1988 zijn bezit in Stichting Utopa onder te brengen was zijn visie dat de onderneming een rol in haar omgeving vervult die verder gaat dan het verschaffen van werk en het maken van winst. De gedachte hierbij is dat de onderneming haar 'overwinst' niet aan aandeelhouders uitkeert maar aan haar omgeving waaraan zij haar bestaansrecht ontleent. De winst wordt aangewend voor het algemeen nut.

DE GESCHIEDENIS HERHAALT ZICH

De constructie om het vermogen van een onderneming in een stichting onder te brengen en ook het idee dat er aan ten grondslag ligt, is niet nieuw. Al in 1889 richtte Ernst Abbe in Duitsland in Jena de Carl Zeiss Stiftung op. Voor Abbe gold zijn persoonlijke overtuiging dat "ondernemingseigendom aan strengere ethische maatstaven dient te voldoen en als openbaar goed wordt behandeld, voor zover dat uitgaat boven de maatstaf van een passend loon voor werk." In ons eigen land bestonden rond 1900 utopische bewegingen rond Frederik van Eeden en Nescio. Bij de Van Leer-Groep, eveneens een verpakkingsbedrijf, werd in 1972 het ondernemingsvermogen ten behoeve van ideële doeleinden in een stichting ondergebracht.

STATUTAIRE DOELSTELLING

De statutaire doelstelling van Stichting Utopa is: Het actualiseren en stimuleren van creatieve talenten van mensen, daar waar de aanleg

van enkelingen, om welke reden dan ook, geen kans krijgt. Onze samenleving legt zwaar de nadruk op bepaalde waarden, maar plaatst daardoor andere in de schaduw. De stichting stelt zich ten doel een bijdrage te leveren aan het compenseren van deze onevenwichtigheden. Omdat de waarden die de samenleving benadrukt aan periodieke veranderingen onderhevig zijn, actualiseert de stichting haar aandachtsgebieden voortdurend. De geschiedenis leert dat bij het nemen van beslissingen economische argumenten vaak de doorslag geven. Achteraf blijkt dat die argumenten soms eenzijdig, discutabel of zelfs onjuist zijn. De stichting wil met de haar ter beschikking staande middelen deze eenzijdige waardebeoordeling enigszins compenseren en als katalysator fungeren in een beoogd verandingsproces. Tegelijkertijd wil de stichting de betrekkelijkheid van ons tegenwoordige bestel benadrukken zonder direct een beter (utopisch) alternatief voorhanden te hebben.

STICHTING UTOPA, Leiden
www.stichtingutopa.nl

IDEALENFABRIEK, Amsterdam, Leiden
en Wageningen
071 - 516 48 49 • www.idealenfabriek.nl

BEELDENGALERIJ HET DEPOT, Wageningen
www.hetdepot.nl

ORGELPARK, Amsterdam
www.orgelpark.nl

UTOPA-WEESHUIS KINDERRECHTENHUIS, Leiden
www.utopa-weeshuis.nl